

## MIHNEA AL II-LEA TURCITUL, DOMN CREȘTIN SAU DREGĂTOR OTOMAN?

Irina Costea-Ene

Domnia lui Mihnea al II-lea în Țara Românească (1577-1583; 1585-1591) a reprezentat un moment aparte în istoria medievală românească prin instaurarea oligarhiei boierești, înăsprirea exploatării muncii servile și a fiscalității în plan intern și o accentuare a dependenței față de Poarta Otomană în plan extern. Cu toate acestea domnia voievodului muntean nu a constituit obiectul unui studiu monografic. Domnul nu s-a încadrat în categoria celor care au luptat pentru independență sau pentru o ameliorare a relațiilor cu Imperiul Otoman, ba mai mult, pentru a-și păstra viața, a acceptat, în cele din urmă, religia musulmană.

Tatăl său, voievodul Alexandru al II-lea Mircea (1568-1577) a fost fiul lui Mircea al III-lea Pretendentul (1509-1510). Această ramură a familiei domnești a Basarabilor, nu s-a aflat la tron între 1510 și până la venirea lui Alexandru. Probabil că adăugarea numelui tatălui său are rolul de a-și legitima domnia prin descendența directă, prin Vlad Țepeș, din familia Basarabilor. Tatăl lui Mircea al III-lea nu este altul decât domnitorul Mihnea cel Rău, nepotul lui Vlad Țepeș. Astfel, legătura cu primii Basarabi este întărită și definitivă în justificarea dreptului de a accede la tronul Țării Românești.

Domnitorul Alexandru al II-lea, cunoscând bine situația politică a epocii, îl asociază la domnie, încă din timpul vieții, pe fiul său Mihnea pentru ca acesta să nu se confrunte cu o luptă pentru putere cu alți pretendenți domnești, susținuți de unele grupări boierești ostile. Astfel, succesiunea se va face de această dată în aceeași familie, direct, din tată-n fiu, legitim, lucru rar întâlnit în secolul al XVI-lea. Numai că viitorul domn, asociat la conducerea statului în ultimele zile ale tatălui său, nu era decât un copil. Din acest motiv această primă domnie a sa se va desfășura sub autoritatea mamei sale, Ecaterina Salvaressa<sup>1</sup>.

Un alt element necesar pentru obținerea domniei, pe lângă principiul *osului domnesc* și acordul boierimii, era confirmarea primită din partea Bisericii, ca simbol al accețiunii Divine. În schimbul acesteia domnul era dator să sprijine această instituție prin ridicarea și aă înzestrarea unor lăcașe de cult din țară și din afara ei, precum și să susțină material tipărirea unor cărți religioase. Acestei acțiuni ale domniei îi aduceau acesteia prestigiul public și reeunoașterea din partea bisericii. De altfel, în vremea lui Mihnea trei patriarhi au vizitat Țara Românească

---

<sup>1</sup> Numele este Salvaressa nu Salvaresso, vezi nota editorului la N. Iorga, *Istoria românilor*, ediția a doua, vol. V *Monarhii*, îngrijit de Constantin Rezachievi, București, 1998, p. 123.

pentru a cere sprijinul principilor creștini pentru biserica ortodoxă: Teolipt II, Pahomie II și Ieremia II<sup>2</sup>.

Domnii se considerau continuatorii unei vechi tradiții, potrivit căreia erau datori să ridice și să ocrotească fundații pioase acestea constituind realitatea socială și politică a omului medieval. Prin calitatea de ctitori domnii erau protectorii bisericii ca instituție dar și ca loc de rugăciune în sine. Drepturile și îndatoririle ctitorilor, domni sau boieri, erau transmise succesorilor care puteau contribui și ei la înzestrarea și îmbogățirea lăcașului. Pe de altă parte instituțiile ecleziastice erau importante centre de cultură, tipografii, locuri unde se arhivau actele domnești, păstrătoarele memoriei epocii.

Cea mai importantă dintre ctitoriile lui Mihnea al II-lea este mănăstirea Tutana II, din județul Argeș, construită în stilul muntean și care poartă hramul Sfântul Athanasie. Mănăstirea suprapune o alta<sup>3</sup> din secolele XIV-XV pe care pisania din 1582 nu o menționează: „*Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, Amin. Iată dar eu robul stăpânului meu Isus Hristos, Io Mihnea voievod din mila lui Dumnezeu domn a toată Țara Românească, fiul marelui și preabunului Alexandru voievod am binevoit domnia mea la această faptă să fac bine acestei cinstite mănăstiri numită Tutana unde este hramul preacuviosului purtătorului părinte al nostru, Atanasie de la Athos. Și eu robul și ispravnicul jupan Mihai ban*”<sup>4</sup>.

Ca pentru orice ctorie domnească istoricii și arheologii sunt de acord că acest lăcaș sfânt trebuie să fie prevăzut și cu o casă domnească, unde domnul putea fi găzduit. În acest sens există un hrisov din 7 mai 1586 în care Mihnea menționează că: „*am fost călător domnia mea la Sfânta mănăstire Totana la Argeș*”<sup>5</sup>.

De asemenea, Mihnea a fost ctitorul mai multor biserici ale mănăstirilor cum este cea de la Podul Colentinei<sup>6</sup>, pe care o reface aproape în întregime și unde Ieromonahul Laurentie a adus și prima tiparniță din Țara Românească pe cheltuiala domniei. Alte biserici care pot fi menționate în rândul ctitoriilor sale sunt Mănăstirea Aninoasa, unde doamna Neaga este ctitoră alături de soțul ei și Mănăstirea Mărčuța.

Mihnea al II-lea și soția sa, doamna Neaga au făcut o serie de danii la mănăstirile de la Muntele Athos ( Hilandar, Ivir, Xeropotam, Xenofon). Printre altele, a dăruit o cruce de lemn de chiparos mitropolitului Teofan, viitorul patriarh al Ierusalimului. În 1581, călugării mănăstirilor de la Meteora implorau ajutorul

<sup>2</sup> Ștefan Andreescu, *Legături politice între Țara Românească și Moldova 1574-1593*, în “Revista de Istorie”, tom. 32, nr. 7, 1979, p. 1235-1253, 1246.

<sup>3</sup> Spiridon Cristoccea, *Cercetările arheologice și problema casei domnești de la mănăstirea Tutana, județul Argeș*, în Argessis. “Studii și comunicări”, seria istorie, tom X, Pitești, 2001, p. 113.

<sup>4</sup> *Arta creștină în România*, vol. V, București, 1989, p. 120.

<sup>5</sup> *Ibidem*, p. 121.

<sup>6</sup> Ștefan Andreescu, *Despre mănăstirea Plumbuita și un fragment din cronică Țării Românești*, în “Istoria românilor: cronicari, misionari, ctitori (sec. XV-XVII)”, București, p. 37-62.

domnului Mihnea numindu-l *magnific basileu vistorios* pe lângă alte epitetes utilizate de retorica ecleziastică bizantină<sup>7</sup>.

În catalogul expoziției „Tresures of Mount Athos”<sup>8</sup> Mihnea împreună cu fiul său Radu Mihnea sunt reprezentați în partea inferioară a ușilor împărătești de la biserica mănăstirii Ivir unde contribuiseră la decorarea altarului<sup>9</sup>. Reprezentarea tânărului, îmbrăcat după moda aristocratică apuseană, este legată de faptul că Radu Mihnea a studiat la Veneția. Mihnea al II-lea și Radu Mihnea sunt pictați în poziția de implorare față de personajele situate în registrul superior al ușilor: Fecioara Maria și Isus Hristos. În ansamblul iconografic din interiorul bisericii mănăstirii Ivir, pe peretele sudic al navei, întâlnim o altă pictură care îi reprezintă pe Mihnea, pe fiul acestuia și pe egumenul Gabriel.

În secolul al XVI-lea a intervenit încă un element absolut necesar pentru obținerea tronului în Țările Române: investitura din partea Înaltei Porți. Sultanul acorda beratul de investitură noului domn atunci când era convins personal sau mai ales de către cei din jur (marele vizir, sultana mamă) că interesele sale nu vor fi afectate, când pretendentul promitea ascultare și noi venituri. Numirea unui nou domn nu era determinată numai de vacanța tronului, ci depindea în mare măsură de conjunctura momentului.

Înainte de a realiza revenirea pe tronul Țării Românești a ramurei lui Vlad Țepeș din vechea și autentică familie a Basarabilor, prin urcarea sa pe tron, Alexandru al II-lea a trăit în exil, în cartierul european al Constantinopolului, sediul coloniilor italiană și franceză, Pera sau Galata. Din acest motiv, la începutul domniei sale era străin de rosturile țării. La Constantinopol a cunoscut-o pe Ecaterina Salvaressa, cu care s-a căsătorit prin 1558<sup>10</sup>. Ecaterina era de religie catolică, dar noua calitate de doamnă a țării o determină să-și schimbe confesiunea pentru o mai bună integrare în obiceiurile locului. O soră a ei, Lucreția, care a locuit în Țara Românească a adoptat la rândul ei ritul ortodox<sup>11</sup>.

Data nașterii lui Mihnea al II-lea nu se cunoaște cu certitudine. Dacă acceptăm ziua de 26 octombrie 1565<sup>12</sup>, înseamnă că Mihnea avea în momentul

<sup>7</sup> A. Pippidi, *Hommes et idées du sud-est européen à l'aube de l'âge moderne*, București, 1980, p. 56.

<sup>8</sup> *Treasure of Mount Athos*, B Edition, Thessaloniki, 1997, p. 151.

<sup>9</sup> N. Iorga, *Noi descoperiri privitoare la istoria românilor*, în „*Academia Română Memoriile Secțiunii Istorice*”, seria III, tom. XIX, mem. 13, București, 1937, p. 189-198.

<sup>10</sup> Nicolae Ghinea, *La famille de la princesse Catherine Salvaressa*, în „*Revue Roumaine d'Histoire*”, tom. XXII, nr.4, 1983, p.393. Pentru detalii vezi și Irina Costea, *Aspecte din viața cotidiană a familiei lui Mihnea al II-lea Turcitul reflectate într-o corespondență particulară de epocă*, în „*Muzeul Național*”, vol. XIV, București 2002, p. 44.

<sup>11</sup> Nicolae Ghinea, *op.cit.*, p. 395.

<sup>12</sup> Ecaterina Cincheza-Buculei, *Nouveaux feuillets dans la chronique murale de Bucovăi*, în „*Revue Roumaine d'Histoire*”, tom. XXVIII, 4, București, 1989, p.469. Autoarea face precizarea că este vorba de anul 7074 după era bizantină, iar data nașterii se poate încadra între 1 septembrie și 31 decembrie, în ziua Sfântului Dumitru, adică 26 octombrie. Vezi și Carmen Laura Dumitrescu, *Pictura murală în Țara Românească în veacul al XVI-lea*, București, 1978, p. 105, nota. 139.

obținerii domniei 12 ani<sup>13</sup>. Cu toate că nu a fost menționat în actele de cancelarie alături de tatăl său înainte de 1574, credem că el a fost asociat la domnie înainte de această dată, când avea 9 ani, din moment ce apare în cronica bisericii de la Bucovăț<sup>14</sup> și în tipăriturile lui Coresi. Minor fiind la moartea lui Alexandru al II-lea, Ecaterina Salvaressa a exercitat regența în prima domnie a fiului ei. Ea s-a sprijinit în conducerea statului pe un grup de boieri pământeni<sup>15</sup>. Din acest motiv, regența ei s-a desfășurat cu autoritate și pace din partea boierilor, care nesimțindu-se excluși din viața politică, au stat alături de „Doamna Ecaterina a Ungro-Vlahiei”<sup>16</sup>.

Ecaterina Salvaressa era conștientă că domnia țării, chiar dacă era o moștenire de drept a familiei soțului, nu era totuși patrimoniul ei și a avut grijă să nu intre în conflict cu elita politică. Pentru ea cultura greacă, ortodoxia și supunerea față de turci defineau liniile generale ale concepției sale politice, idei pe care a avut grijă să le introducă în educația fiului său, voievodul Mihnea al II-lea.

În 1582, Mihnea s-a căsătorit cu Neaga, fiica boierului buzoian<sup>17</sup> Vlaicu clucer, căsătorie care aducea familiei lui Mihnea o mai bună integrare în mediul românesc. Prima mențiune a doamnei Neaga apare într-o scrisoare din 14 ianuarie 1584<sup>18</sup>. În documentul din 15 februarie 1587, prin care se acordau danii mănăstirii Vlatodon,<sup>19</sup> este menționată din nou. La 4 mai 1589<sup>20</sup> Mihnea semna alături de Neaga o danie către mănăstirea Aninoasa-Buzău, clădită de familia acesteia.

Domnia lui Mihnea al II-lea nu a fost lipsită de pretendenți, susținuți de către unele grupări boierești din țară. Probabil că aceste contestări din partea boierimii au fost determinate de atitudinea de supunere față de turci. Pe de altă

<sup>13</sup> La 30 iulie agentul imperial la Poartă, David Ungnad, îl considera de 13 ani, iar la 3 august bailul venețian, Giovanni Corarro, spunea că are 11 ani. (Constantin Rezachievici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881, I secolele XIV-XVI*, București, 2001, p. 273) Ivașco Goleșcu de la care ne așteptăm la o dată mai exactă, spune că în 1583 domnul are 18 ani (C. Rezachievici, *op. cit.*, p. 273. Jacques Bongaras, trecând prin Țara Românească a fost primit în audiență la Mihnea la 27 iunie 1585. După acesta domnul era în vârstă de 25 de ani (*Călători străini despre Țările Române*, vol. III, editori: Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, 1970, p. 161).

<sup>14</sup> Ecaterina Cincheza-Buculei, *op.cit.*; Idem *Sur la peinture du narthex de l'église du monastere de Bucovăț (XVI-e siècle): presence d'un peintre grec ignore*, în „Revue Roumaine d'Histoire d'Art” tom. XXVI, București, 1989, p. 11-26 și N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, p. 214: în zilele lui Io Alexandru Voievod și ale fiului său Mihnea Voievod, în anul 7082 (1574), în luna lui decembrie 11 zile.

<sup>15</sup> Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova sec. XIV-XVII*, București, 1971, *passim*.

<sup>16</sup> N. Iorga, *Contribuțiuni la istoria Munteniei în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în „Academia Română Memoriile Secțiunii Istorice”, seria II, tom. XVIII, București, 1896, p. 25.

<sup>17</sup> *Ibidem*, p. 36.

<sup>18</sup> *Ibidem*, p. 38.

<sup>19</sup> *Ibidem*, p. 38.

<sup>20</sup> *DIR, B, XVI*, vol. V, doc. nr. 419, p. 401.

parte, boierii care nu erau cointeresați în plan politic constituiau o grupare conjuncturală care nu se bucura de privilegiile domnești.

Cu toate încercările Ecaterinei, în 1583 Mihnea a fost mazilit pentru prima oară. Ceaușul trimis în acest seop l-a găsit pe Mihnea la biserica mănăstirii de la Podul Colentinei, numită ulterior Plumbuita, ctitoria familiei lui<sup>21</sup>. Documentele păstrate ne informează că domnul a fost nevoit să plece în grabă la Constantinopol pentru a încerca să rezolve problema și nu a avut timp să plătească niște țigani pe care urma să-i confirme mitropoliei<sup>22</sup>.

Nemaiputând să obțină bunăvoința sultanului și a celor din jurul său, Mihnea a fost nevoit să renunțe și împreună cu familia sa au ajuns la Constantinopol la 28 iulie/8 august 1583, iar de aici au fost trimiși în surghiun la Rhodos și apoi în Africa de Nord, la Tripoli-Tunis<sup>23</sup>, cel mai îndepărtat loc din partea de sud-vest a imperiului la 25 iunie/4 iulie 1584<sup>24</sup>. În timpul petrecut la Tripoli, Mihnea al II-lea nu a încetat să țină legătura cu protectorii săi din capitala Imperiului Otoman. S-au păstrat opt scrisori trimise de Mihnea de la Tripoli unor persoane influente din anturajul sultanului. Încă de la Rhodos Mihnea avea relații cu capudan pașa, amiralul flotei otomane pentru redobândirea tronului. Scrisorile, redactate în limba turcă, au fost trimise printr-un om de încredere (Nicola) la 20 ramadan 992 (18 sau 25 septembrie 1584) și 3 șeval 992 (1 sau 8 octombrie 1584)<sup>25</sup>. Ele erau adresate: chehaiei (loctiitorul) marelui vizir Siavuș Pașa și chiar vizirului, chehaiei lui capudan pașa, Ulugi Ali și dragomanilor Mustafa bei și Ali bei, precum și fostului mare vizir Sinan pașa, prietenul de nădejde al mihneștilor și hogelui său Maruf efendi<sup>26</sup>. Pentru a-și susține cauza, Mihnea menționează în scrisori diversele daruri pe care le trimite... *pentru ca scrisoarea să nu fie goală, v-am trimis o spadă, care are peruzele în câteva locuri ... trimitem pașei o blană de samur ... dar să îngrijești să ne scăpați de aici*<sup>27</sup> .... Acestea sunt cereri de ajutor ale unui credincios al Porții care semna *umilul rob Mihnea fost guvernator al sangeacului Valahiei*<sup>28</sup>. Câteva idei se repetă aproape în toate scrisorile: *...nedreptatea făcută subsemnatului rob nu s-a întâmplat nimănuia în lume. Starea mea a devenit din cale afară de tristă, ...subsemnatul și*

<sup>21</sup> I.I. Georgescu, *O copie necunoscută a Letopisețului Cantacuzinesc*, în "Mitropolia Olteniei", 1961, 13, nr. 7-9, p. 501; Virgil Cândea, *Letopisețul Țării Românești 1292-1664 în versiunea arabă a lui Macarie Zaim*, în, "Revista de Istorie" tom. 23, 1970, nr. 3-4, p. 676; Ștefan Andreescu, *Istoria românilor. Cronicari misionari...*, p. 40-42.

<sup>22</sup> DIR, B, XVI, vol. V, p. 132: *dar nu am apucat domnia mea să plătesc pe acești ațigani fiindcă m-a scos cinstitul împărat din scaun*, act care are data de 23 iulie 1583.

<sup>23</sup> DIR, B, XVI, vol. V, doc. nr. 474, p. 458 actul din 19-29 iunie 1590: *am fost trimis domnia mea de turci, peste mare, la locul cetății care se numește Tarabuz (Tripoli)*.

<sup>24</sup> Constantin Rezachievi, *op. cit.*, p. 279.

<sup>25</sup> Constantin Rezachievi este de acord cu a doua dată. Prima dată este cea pe care o dă N. Bănescu atunci când publică scrisorile.

<sup>26</sup> N. Bănescu *Opt scrisori turcești ale lui Mihnea al II-lea Turcitul*, în "Academia Română Memoriile Secțiunii Istorice", III, VI, 181, p. 177-191.

<sup>27</sup> *Ibidem*, p. 183.

<sup>28</sup> *Ibidem*, p. 182.

*familia suntem din cale afară de slăbiți ... sau ... atunci să mă treceți în Turcia europeană unde să mi se fixeze o locuință. ... Ce mai soartă și aceasta a noastră! Vrem și noi cu locuința fixată în Turcia europeană, așa cum au fost, slavă Domnului, atâția voievozi ai Valahiei până acum<sup>29</sup> ... Mihnea nu uită să promită mari sume de bani dacă dorințele sale vor avea câștig de cauză în fața persoanelor care erau în măsură să facă ceva în acest sens, cu toate că se plânge de situația financiară pe care o are acolo. Pe de altă parte, se pare că Mihnea cunoaște foarte bine ceea ce trebuie să spună pentru a câștiga simpatia persoanelor influente: are încredere că Sinan va obține din nou funcția de mare vizir, scriindu-i: ... Căci numai atunci este sigură înlăturarea tuturor dușmanilor care m-au urmărit fără nici o cauză<sup>30</sup> ... Este de remarcat faptul că scrisorile erau redactate în limba turcă, limbă pe care o cunoștea foarte bine. De asemenea, tonul scrisorilor, precum și limbajul utilizat aveau menirea să-i aducă îndeplinirea dorințelor. Surprinzător este modul în care se vede pe sine: un „simplu rob al sultanului”, evident o exagerare; calitatea în care redactează scrisorile, „fost beilerbei al sangeacatului de Valahia”, vorbește de la sine.*

După numai doi ani Mihnea reușește să redobândească tronul. Noua domnie începe la 20/30 martie 1585 printr-o nouă investitură din partea sultanului<sup>31</sup>. Mihnea a primit un nou berat de numire în funcție la 993 rebiulevel 28<sup>32</sup> (7/17 septembrie) în care au fost înregistrate noile condiții: haraciul de 7000000 de aspri și peșcheșurile în schimbul protecției sultanului și a respectării autonomiei. Mai mult, la Constantinopol Mihnea își întărea poziția promițând chiar plata datoriilor lui Petru Cercel, datorie care avea un quantum considerabil: 889 poveri de aspri<sup>33</sup>.

Eforturile lui Mihnea și ale Ecaterinei Salvaressa pentru a păstra tronul nu s-au încheiat. Alți doi pretendenți se aflau la Rhodos și făceau presiuni la Poartă pentru obținerea domniei Țării Românești. Toate acestea necesitau sume mari de bani, poate cele mai mari cheltuite până atunci de domniii munteni la Constantinopol,<sup>34</sup> iar finanțele lui Mihnea erau în scădere. Această situație l-a determinat pe domn să facă apel la sursele interne. În această perioadă se constată o creștere a fiscalității, impunerea unui nou bir *ce i-au zis năpaste*<sup>35</sup>, precum și obligativitatea curtenilor și megieșilor de a plăti impozitele.

<sup>29</sup> *Ibidem*, passim.

<sup>30</sup> *Ibidem*, passim.

<sup>31</sup> Constantin Rezachievi, *op.cit.*, p. 301.

<sup>32</sup> Mihai Maxim, *L'autonomie de la Moldavie et de la Valachie dans les actes officiels de la Porte, au cours de la seconde moitié du XVI-e siècle*, în "Revue Roumaine d'Histoire", 1977, tom. XV, nr. 2, p. 229-230; cf. și p. 221-224; Idem, *Culegere de texte otomane, I, Izvoare documentare și juridice (sec. XV-XX)*, București, 1974, p. 62-68, cu data greșită.

<sup>33</sup> N. Iorga, *Contribuțiuni...*, p. 69.

<sup>34</sup> Mihai Berza, *Variațiile exploatarei Țării Românești de către Poarta Otomană în secolele XVI-XVIII*, în "Revista de Istorie", an XI, 1958, nr. 1-3, București, p. 64.

<sup>35</sup> *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopiseșul Cantacuzinesc*, ed. C. Grecescu și D. Simonescu, București, 1960, p. 53; Virgil Cândea, *op. cit.*, p. 688.

O altă modalitate de a face rost de bani sunt împrumuturile de la negustori. De asemenea, putea cumpăra obiecte de podoabă pe care le dăruia persoanelor importante de la Istanbul în schimbul susținerii din partea acestora.

În 1591 sosea din nou ceașul mazilirii cu ultima scrisoare de destituire pentru Mihnea. După ce a fost mazilit domnul l-a urmat pe ceașul Cadâr la Poartă împreună cu Vișa, verișoara soției sale și mama fiului său, Radu Mihnea. Fără bani, fără domnie și fără familie la Constantinopol nu putea spera decât la un nou exil, la Alep, în cel mai bun caz sau, ceea ce era mai grav moartea. În capitala imperiului Mihnea află că i s-a stabilit locul exilului la Alep. De teamă să nu aibă soarta lui Petru Cercel<sup>36</sup> se convertește la religia islamică. Istoricul N. Iorga<sup>37</sup> susține că renegarea credinței creștine de către Mihnea a fost pusă în legătură cu unele viziuni pe care le-ar fi avut acesta. Se pare că sultanul a fost impresionat de acest lucru și i-a dăruit haina inelul și cingătoarea sa cu pietre scumpe. Numele primit după noua credință a fost Mohamed (Mehmed), acesta fiind primul pas făcut în integrarea fostului creștin în lumea islamică. La 30 martie/9 aprilie 1591 a avut loc ceremonia oficială de trecere la Islam urmată de primirea sangeacatului de Nicopole<sup>38</sup>. Cronicile menționează că *...s-au turcit el și un copil al lui mai mare iar un copil mai mic, anume Radul, (care și domn mai pe urmă au fost), l-au ascuns mumă-sa și l-au trimis la Sfânta Gora, la mănăstirea Iverilor și de acolo călugării l-au trimis la Veneția și au învățat carte grecească și latinească...*<sup>39</sup>.

În următoarele luni Poarta a numit mai mulți voievozi în Țara Românească, dar nici unul nu a preluat efectiv conducerea statului, Mihnea-Mehmed bei s-a întors în țară, s-a rebotezat și a reluat domnia<sup>40</sup>. În susținerea acestei afirmații aducem și un fragment din cronica pictată de la Bucovăț, unde se menționează: *...Quand il se trouvait...en prison a Rhodes, les cours des années étant...il est sorti du chemin de Rhodes obéissant a la voix [du très haut empereur]... et s'est baptise en l'an 7100 (1591)*<sup>41</sup>. Inscricția a fost pictată probabil în acest an (1591), peste portretul răzuit al vărului și rivalului său, Vlad. Există în acest sens două documente emise de Mihnea din această perioadă pe care nu le putem explica altfel: unul este din 5/15 mai și celălalt din 22 mai/Iunie 1591<sup>42</sup>. Tot la biserica mănăstirii Bucovăț s-au păstrat două pietre de mormânt ale unor jupănese: Dobra care a fost mare băneasă și Hrisafina fata marelui ban Mihai ambele răposate în

<sup>36</sup> Virgil Cândea, *op. cit.*, p.687.

<sup>37</sup> N. Iorga, *Contribuțiuni...*, p. 99.

<sup>38</sup> Ioachim Crăciun, *Cronicarul Szamoskozy și însemnările lui referitoare la români 1566-1608*, Cluj, 1928, p. 97.

<sup>39</sup> Radu Popescu Vornicul, *Istoria domnilor Țării Românești*, editor Constantin Grecescu, București, 1963, p. 67.

<sup>40</sup> Constantin Rezachievi, *op. cit.*, p. 306.

<sup>41</sup> Ecaterina Cincheza Bucurei, *Nouveau feuillet...*, p. 476. *Când se găsea în închisoare la Rodos, era cusul anilor... el a ieșit din calea Rhodosului, supunându-se voinței Înaltei Porți ... și s-a botezat în anul 1591.*

<sup>42</sup> DIR, B, XVI, vol VI, doc. nr. 7, 9, p. 6-8.

zilele lui Mihnea Vodă Turcul<sup>43</sup>. Aceasta este prima mențiune contemporană care atestă că domnul primise cognomenul de *Turcul* și de aceea au fost datate aceste morminte în a treia domnie a lui Mihnea. Revenirea la creștinism s-a făcut în taină, această a treia domnie efectivă nefiind recunoscută de Poartă. După această încercare de revenire, Mihnea a rămas turc din punctul de vedere otoman și s-a întors în sangeacatul de Nicopole.

Există în istoriografie ipoteza conform căreia Mihnea, om brajin și milos, care moștenise aceste trăsături de la mama sa<sup>44</sup>, ar fi dorit să stăpânească țara ca bei otoman și de aceea s-a rebotezat în secret pentru a păstra formal tradiția țării. Destul de greu de acceptat această explicație dacă presupunem că Mihnea era convins că mai devreme sau mai târziu marea boierime și țara n-ar fi acceptat un domn turc. În plus, revenirea la creștinism însemna o dublă renegare, iar personajul în cauză își pierdea identitatea, el nu mai aparținea, nici comunității islamice, nici celei creștine, deoarece ambele sunt intolerante cu aceste renunțări. În mentalitatea vremii, omul medieval trebuie să aparțină unei comunități, să fie parte integrantă din comunitatea respectivă și nu acceptă în jurul său renegați.

Deși la vârsta de 26 de ani Mihnea a rămas singur, fiind părăsit de Neaga, de Vișa și de copiii săi, nu și-a pierdut speranța că fiul său va ajunge domn al aceleiași țări pe care el o părăsise mai mult sau mai puțin de bunăvoie. Aceasta reiese și din corespondența păstrată în care Mehmed bei se interesa de Radu aflat la Veneția și de progresele acestuia<sup>45</sup>.

În octombrie 1591 îl găsim pe Mihnea-Mehmed bei la Severin, iar în februarie 1593 la Constantinopol de unde a plecat la Nicopole<sup>46</sup>. În decembrie 1594 a fost trimis în Țara Românească să se închine noului domn, Radu Mihnea, fiul său, numit de Poartă în urma răzvrătirii lui Mihai Viteazul. În martie 1595 Radu Mihnea a fost înlăturat de marele vizir Ferhat Pașa. În campania lui Kodja Sinan din 1595 din Țara Românească se pare că a participat ca bei de Silistra în bătălia de la Călugăreni<sup>47</sup>.

Din această ultimă perioadă a vieții sale, trecut de 30 de ani, Mihnea – Mohamed a avut din harem patru copii<sup>48</sup>: doi fii (Ibrahim și Mustafa) și două fiice (Caise și Ihuma)<sup>49</sup>. Scrisorile sale din această perioadă au în locul crucii numele

<sup>43</sup> N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I-II, București, 1905-190, p. 213-214.

<sup>44</sup> N. Iorga, *Contribuțiuni...*, p. 91, 94 caracterizarea îi aparține lui Pascal de Marini Poli: *...dar domnul Mihnea e așa de blajin și milos că de multe ori pentru dreptate nu poate face altfel decât să osândească la moarte oameni și de milă pe de altă parte pune să se roage pe potrivnici să-i ierte, firește când sunt lucruri vrednice de dreptate și de milă. Vezi și Călători străini, op. cit., p. 229.*

<sup>45</sup> N. Iorga, *Contribuțiuni...*, p. 99-108, Radu Popescu, *Istoria domnilor...*, p. 67, N. Iorga, *Ospiti romeni în Venezia (1570-1610)*, București, 1932, p. 103-105.

<sup>46</sup> Iorga, *Contribuțiuni...*, p. 101-103.

<sup>47</sup> Mustafa A. Mehmed, *Cronici turcești privind Țările Române*. Extrase III, sfârșitul sec. XVI - începutul sec. XIX, București, 1980, p. 14.

<sup>48</sup> N. Iorga, *Frații păgâni ai lui Radu Mihnea*, în "Revista Istorică", 1924, nr. 4-6, p. 81.

<sup>49</sup> Zotta Sever, *Doi frați păgâni ai lui Radu Mihnea, călugări în Moldova*, în "Revista Arhivelor", vol. I, nr. 1-3, București, 1924-1926, p. 136-141.



Profetului, iar data după Hegiră. Istoria românească a mai cunoscut un astfel de episod: Iliș Rareș, în 1551 îmbrățișase religia islamică. Se pare că cele două cazuri întâmplare la numai 40 de ani, sunt diferite, atât în motivele care le-au determinat, cât și în conjunctura propriu-zisă în care au avut loc.

După 20 de ani, când Radu Mihnea a ajuns domn al Țării Românești (1611-1616) doi frați ai săi vin în țară și trăiesc la curtea sa, după ce Mihnea murise și poziția lor devenise nesigură în imperiu. Se pare că marea boierime n-a tolerat pe frații păgâni lângă domn. Aceasta îl acuză pe Radu Mihnea, într-o scrisoare din 1614 că turcește țara și stă în casă cu frații și surorile lui păgâni<sup>50</sup>. Aceștia se vor călugări la mănăstirea Neamțului din Moldova, după cum reiese dintr-un document din 7137/7127 noiembrie 20 de la pârcălabul de Neamț în care se menționează *doi călugări și au fost frați Radului Voievod*<sup>51</sup>.

Mehmed-bei a stăpânit o bună vreme singur Țiina stângă a Dunării, creștinii devenind pentru el *ceilalți*, iar războaiele Imperiului Habsburgic cu Imperiul Otoman au constituit politica sa. În această nouă calitate a participat alături de Sinan la campania contra Țării Românești din 1595. Mihnea-Mehmed bei a murit la 36 de ani, cu câteva zile înainte de 11-21 octombrie 1601, după cum amintea bailul venețian la Poartă către doge<sup>52</sup>.

Trecerea la Islam nu a însemnat o desprindere categorică de lumea creștină sau de familia sa care se găsea la Veneția. Corespondența lui Mihnea din această perioadă, deși nu este foarte numeroasă, ilustrează interesul pe care îl are pentru fiul său, pentru educația acestuia, sperând într-o revenire a familiei la tronul Țării Românești prin acest fiu. Radu Mihnea, a ajuns domn în secolul următor nu numai în moștenirea de drept a familiei, dar și pe tronul Moldovei, deținut cândva de unchiul tatălui său.

Mihnea al II-lea trăiește într-o epocă de transformări, este un produs al acestei perioade și trebuie să găsească soluții noi pentru situații noi. În ce măsură a reușit, cât i se datorează ilui din conducerea mai bună sau mai puțin bună a statului, cât a fost el capabil să guverneze și cât au guvernat alții în locul său (marea boierime, mama sa) de ce a ales soluțiile pe care le cunoaștem noi astăzi, sunt probleme pe care și le propune să le pătrundă o altă lucrare consacrată domniei și vieții acestui domn, în măsura în care vor permite sursele avute la dispoziție.

<sup>50</sup> N. Iorga, *Frații păgâni...*, p. 81.

<sup>51</sup> *Ibidem*.

<sup>52</sup> Constantin Rezachevici, *op. cit.*, p. 308.

## **MIHNEA II LE TURC, PRINCE CHRÉTIEN OU DIGNITAIRE OTTOMAN?**

- Résumé -

Dans cet article, l'auteur se propose de présenter succinct, le règne du Mihnea II le Turc, dans une époque de mouvements politiques. Avant qu'on encadre Mihnea dans une catégorie de princes obéissants à la Porte ottomane il faut d'écrire quelques aspects de l'évolution des événements internes et externes (surtout européens) dans le dernier quart du XVI-ème siècle, et de souligner les tendances de la Valachie vers l'occident renaissantiste et dans le même temps vers l'Empire Ottoman.

Les fondations religieuses du prince, les portraits votifs des monastères du Mont Athos aux quelles le prince a fait des donations importantes nous offrent quelques indices concernant le changement de la mentalité de celui-ci dans la politique de l'Etat. Celles-ci, nous pouvons la suivre dans la correspondance avec les hauts dignitaires ottomans, quand il a été exilé à Tripoli (1583-1585), qu'il veut les convaincre pour revenir sur le trône du pays.